

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2025

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

2025

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2-JILD 3-SON

YANGI RENESSANS

**RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI**

**2 - JILD, 3 - SON
2025**

Google Scholar

doi® digital object
identifier

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

HUDUDLARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

Yashnar Pirimov Sanjar o'g'li

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti magistranti

e-mail: pirimovyawnar@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati tahlil qilinib, 2018–2024-yillar oralig'idagi asosiy ko'rsatkichlar asosida hududning istiqboldagi o'sish yo'nalishlari baholandi. Tadqiqot davomida iqtisodiy o'sish sur'atlari, bandlik darajasi, investitsiyalar hajmi va infratuzilma rivoji tizimli tahlil qilindi. Natijalar Qashqadaryo viloyati yalpi hududiy mahsuloti so'nggi yillarda 70 foizdan ortiq oshganini ko'rsatdi. Shuningdek, ishlab chiqarish klasterlari, qishloq xo'jaligini chuqur qayta ishlash va xizmat ko'rsatish tarmoqlari rivojlanishining iqtisodiy samaradorlikka ijobiy ta'siri aniqlangan. Tadqiqot natijalari hududiy barqaror rivojlanish, innovatsion boshqaruv va investitsion siyosatni takomillashtirish uchun ilmiy-amaliy asos yaratadi.

Аннотация. В статье проведён анализ социально-экономического развития Кашкадарьинской области на основе статистических данных за 2018–2024 годы. Рассмотрены ключевые показатели - темпы экономического роста, занятость населения, объём инвестиций и уровень развития инфраструктуры. Результаты исследования показывают, что валовой региональный продукт области увеличился более чем на 70% за последние годы. Установлено, что развитие промышленных кластеров, переработка сельскохозяйственной продукции и расширение сферы услуг способствуют росту экономической эффективности региона. Полученные выводы могут быть использованы при разработке стратегий устойчивого развития, совершенствовании инвестиционной политики и управлении региональной экономикой.

Abstract. This paper analyzes the socio-economic development of the Kashkadarya region based on statistical indicators from 2018 to 2024. The study examines economic growth dynamics, employment rates, investment volumes, and infrastructure development. Results indicate that the Gross Regional Product (GRP) of Kashkadarya has increased by more than 70% in recent years. The formation of industrial clusters, the modernization of agriculture, and the expansion of the service sector have significantly contributed to regional economic efficiency. The findings provide a scientific and practical basis for improving regional development strategies,

strengthening investment policies, and promoting sustainable economic growth in Uzbekistan.

Kalit soʻzlar: Qashqadaryo viloyati, hududiy rivojlanish, iqtisodiy oʻsish, bandlik, investitsiyalar, klasterlashuv, infratuzilma, innovatsiyalar, sanoat, qishloq xoʻjaligi, xizmat koʻrsatish, barqaror iqtisodiyot, hududiy siyosat, resurs salohiyati, raqobatbardoshlik, yashil iqtisodiyot, modernizatsiya, ijtimoiy farovonlik.

Ключевые слова: Кашкадарьинская область, региональное развитие, экономический рост, занятость, инвестиции, кластеры, инфраструктура, инновации, промышленность, сельское хозяйство, сфера услуг, устойчивое развитие, экономическая политика, конкурентоспособность, модернизация, зелёная экономика, региональная стратегия, социальное благосостояние.

Keywords: Kashkadarya region, regional development, economic growth, employment, investments, clusters, infrastructure, innovation, industry, agriculture, service sector, sustainable economy, competitiveness, modernization, regional policy, green economy, investment strategy, social welfare, industrialization.

KIRISH. Soʻnggi yillarda Oʻzbekiston iqtisodiyotida hududiy rivojlanish masalasi davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylandi. Iqtisodiy islohotlarning chuqurlashuvi va mahalliy boshqaruv tizimining takomillashuvi natijasida har bir viloyatning oʻz resurs salohiyatidan samarali foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. “Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi – 2030” konsepsiyasi ham aynan shu maqsadga xizmat qiladi [1].

Qashqadaryo viloyati mamlakatning janubiy qismida joylashib, tabiiy resurslar, sanoat korxonalari, qishloq xoʻjaligi va transport infratuzilmasi jihatidan katta salohiyatga ega. Hududda neft-gaz qazib olish, kimyo sanoati, paxtachilik, bogʻdorchilik va chorvachilik tarmoqlari yetakchi oʻrinda turadi. Shu bilan birga, soʻnggi yillarda viloyatda ishlab chiqarish diversifikatsiyasi sustligi, ichki infratuzilma muammolari hamda ishchi kuchining migratsiyasi kabi muammolar saqlanib qolmoqda [2].

Soʻnggi yillarda hududiy iqtisodiyotda **klasterlashuv, innovatsion boshqaruv va yashil iqtisodiyot tamoyillari** asosida barqaror oʻsish modeliga oʻtish tendensiyasi kuzatilmoqda [3], [4]. Jahon banki va OECD hisobotlariga koʻra, **hududiy iqtisodiy barqarorlik darajasi** investitsion muhit, infratuzilma sifati hamda inson kapitaliga qaratilgan siyosat bilan bevosita bogʻliq [9], [13]. Shu bois, Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy salohiyatini baholashda **klaster yondashuvi, sanoat diversifikatsiyasi va resurslardan kompleks foydalanish modeli** asosiy tahliliy yoʻnalish sifatida tanlandi.

Hududiy rivojlanish nazariyasi XX asrning oxiridan boshlab iqtisodiy geografiya va mintaqaviy iqtisodiyot fanlarining markaziy yo'nalishiga aylandi. **M. Porter (1990)** o'zining "Millatlar raqobatbardoshligi" asarida hududiy klasterlarning iqtisodiy o'sishdagi o'rnini tahlil qilib, innovatsion salohiyatni rivojlantirishda ularning ahamiyatini asoslab bergan [3]. **P. Krugman (1991)** esa "yangi iqtisodiy geografiya" nazariyasi orqali ishlab chiqarishning hududiy konsentratsiyasi, transport xarajatlari va infratuzilmaning joylashuvga ta'sirini o'rgangan [4].

O'zbekistonlik olimlar orasida **N.R. Yusupbekov (2015)** hamda **X.N. Nazarov (2018)** mintaqaviy iqtisodiyotda resurslardan oqilona foydalanish, investitsion siyosat va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish masalalarini yoritgan [5]. Shunga qaramay, Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati, ishlab chiqarish klasterlari va investitsion imkoniyatlarini kompleks tahlil qiluvchi tadqiqotlar yetarli emas.

Mavjud adabiyotlarda Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy salohiyati ko'proq alohida tarmoqlar nuqtayi nazaridan o'rganilgan, biroq ishlab chiqarish, bandlik va infratuzilma o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tizimli tahlil qilinmagan. Hududiy rivojlanish jarayonlarini kompleks yondashuv asosida o'rganish zarurati aynan shu holatdan kelib chiqadi. Shu bois ushbu tadqiqotda Qashqadaryo viloyati misolida iqtisodiy o'sish, investitsiya oqimlari va ijtimoiy rivojlanish omillari o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik tahlil qilinadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi - Qashqadaryo viloyatining hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy holatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda istiqbolli rivojlanish yo'nalishlarini ilmiy asosda ishlab chiqishdir.

Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- hududning tabiiy, mehnat va ishlab chiqarish resurslarini baholash;
- iqtisodiy tarmoqlar o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni aniqlash;
- infratuzilma va investitsion faollikni o'rganish;
- Qashqadaryo viloyati uchun klaster asosidagi rivojlanish modelini taklif etish.

Tadqiqot natijalari viloyatni 2030-yilgacha ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi uchun ilmiy-amaliy asos yaratadi, shuningdek, mahalliy hokimliklar va iqtisodiy siyosat sub'yektlari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

METODLAR. Tadqiqotda Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini o'rganish uchun **kompleks tizimli yondashuv** qo'llanildi. Bu yondashuv mintaqaviy iqtisodiy tahlil, hududiy klasterlashuv va barqaror rivojlanish konsepsiyalariga asoslanadi [6], [7].

Tahlilda iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilmaviy omillar birgalikda ko'rib chiqildi. Ya'ni, viloyatni alohida tarmoqlar majmui sifatida emas, balki o'zaro

bog'langan yagona iqtisodiy tizim sifatida tahlil qilish tamoyili tanlandi. Bu metod viloyat ichidagi ishlab chiqarish, bandlik va investitsion jarayonlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi.

Tadqiqot uchun ma'lumotlar **O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Qashqadaryo viloyati hokimligi iqtisodiyot va moliya boshqarmasi**, hamda **Jahon banki** va **Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi** ma'lumotlar bazasidan olindi [8], [9].

Tadqiqotda **korrelyatsion tahlil** yordamida investitsiya hajmi bilan YaHM o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik o'rganildi. Natijada, $R = 0.81$ qiymatdagi ijobiy korrelyatsiya aniqlanib, bu investitsiyalar hududiy iqtisodiy o'sishga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Shuningdek, **SWOT-tahlil** usuli orqali viloyatning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda tahdidlar tizimli baholandi. Quyidagi jadval tadqiqot natijalarini umumlashtiradi:

1-jadval.

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar	Imkoniyatlar	Tahdidlar
Boy tabiiy resurslar	Ishlab chiqarish quvvatlarining eskirganligi	Qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish	Iqlim o'zgarishining salbiy ta'siri
Yosh mehnat salohiyati	Infratuzilmaning nomutanosibligi	Klaster sanoatini rivojlantirish	Global bozor tebranishlari
Geografik joylashuv qulayligi	Kapital yetishmovchiligi	Xalqaro investitsiyalar oqimini jalb qilish	Migratsiya oqimlari kuchayishi

Asosiy statistik ko'rsatkichlar sifatida quyidagilar tahlil qilindi: viloyat yalpi hududiy mahsuloti (YaHM) va uning tarmoqlar bo'yicha taqsimoti;

sanoat, xizmat ko'rsatish va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi; aholi bandligi va daromad darajasi; asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi; ijtimoiy infratuzilma (ta'lim, tibbiyot, transport, energetika).

Tahlil 2018–2024-yillar davrini qamrab oldi. Bu yillar orasida pandemiyadan oldingi, pandemiya davridagi va post-pandemik bosqichlarni solishtirish imkoniyati yaratildi.

Tadqiqot uch bosqichda olib borildi:

1□.Diagnostika bosqichi. Viloyatning iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlari bo'yicha hozirgi holati baholandi. Tarmoqlar bo'yicha YaHM, bandlik, eksport hajmi va infratuzilma tarmoqlari tahlil qilindi.

2□.Solishtirma bosqich. Qashqadaryo viloyati ko'rsatkichlari boshqa mintaqalar (Samarqand, Buxoro, Surxondaryo) bilan taqqoslanib, raqobatbardoshlik darajasi baholandi. Bu bosqichda hududlararo tafovutlar va ularning sabablari aniqlanib, iqtisodiy barqarorlik koeffitsienti hisoblandi [10].

3□.Prognoz bosqichi. Viloyatning 2030-yilgacha ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari aniqlanib, tarmoqlar kesimida o'sish yo'nalishlari taklif qilindi. Shu asosda hududiy klasterlashuv modeli uchun konseptual asos ishlab chiqildi.

Hududiy rivojlanish darajasini baholashda quyidagi mezonlar asos qilib olindi:

Iqtisodiy ko'rsatkichlar: YaHM, sanoat va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi, eksport ulushi;

Ijtimoiy ko'rsatkichlar: bandlik, o'rtacha ish haqi, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari sifati;

Infratuzilma ko'rsatkichlari: transport, energetika va axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi rivojlanish darajasi;

Investitsion mezonlar: mahalliy va xorijiy sarmoyalar hajmi, ularning tarmoqlar bo'yicha taqsimoti.

Bu mezonlar asosida Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy barqarorlik darajasi, ijtimoiy rivojlanish sur'atlari va investitsion faollik darajasi tahlil qilindi.

Tahlil jarayonida ayrim yillar uchun batafsil ma'lumotlarning cheklanganligi kuzatildi. Masalan, kichik tadbirkorlik sub'yektlarining iqtisodiy natijalari yoki xizmat ko'rsatish sektori bo'yicha to'liq statistika mavjud emas. Shunga qaramay, tahlilga jalb qilingan ma'lumotlar Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy holatini aniq aks ettiradi va hududiy strategiyalar uchun ishonchli asos yaratadi.

NATIJALAR. So'nggi yillarda Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotida sezilarli o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, viloyat yalpi hududiy mahsuloti (YaHM) 2018-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda **1,7 baravarga oshgan** [8]. YaHM tarkibida sanoat ulushi 29 foizni, qishloq xo'jaligi ulushi esa 32 foizni tashkil etmoqda. Bu holat hudud iqtisodiyotining tarmoqlararo muvozanatli rivojlanish yo'nalishida ekanini ko'rsatadi.

Sanoat ishlab chiqarish hajmi 2020–2023-yillar oralig'ida o'rtacha **yiliga 7–8% o'sish sur'atini** namoyon etgan. Shu bilan birga, viloyatdagi kichik sanoat korxonalari soni 2023-yilda 9 mingdan oshib, 2018-yilga nisbatan 1,5 baravar ko'paygan. Eng faol tarmoqlar sifatida **neft-gaz qazib olish, kimyo sanoati, qurilish materiallari ishlab chiqarish va oziq-ovqat sanoati** qayd etiladi [9].

Aholi sonining tabiiy o'sishi viloyatning mehnat resurslari salohiyatini oshirmoqda. 2024-yil holatiga ko'ra, Qashqadaryo viloyatida 3 milliondan ortiq aholi istiqomat qilmoqda, ulardan 56 foizi mehnatga layoqatli yoshda [8]. Biroq ishchi kuchining migratsiyasi ham yuqori — so'nggi yillarda mehnat

migratsiyasi tufayli yiliga o'rtacha 80–100 ming kishi viloyatdan tashqarida ishlamoqda [10].

Viloyatda bandlikning 40 foizi qishloq xo'jaligi, 25 foizi sanoat, 20 foizi xizmat ko'rsatish sohasiga to'g'ri keladi. 2020–2024-yillar oralig'ida rasmiy bandlar soni 18 foizga oshgan. Bu ijobiy o'sish viloyatda kichik biznes va xizmat ko'rsatish tarmoqlari rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Qashqadaryo viloyati investitsion jozibadorligi so'nggi besh yilda ortib bormoqda. 2018–2023-yillar oralig'ida **asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi 2,5 baravarga oshgan** [8]. Eng katta sarmoyalar energetika, yo'l infratuzilmasi, neft-gaz kimyosi, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va suv ta'minoti loyihalariga yo'naltirilgan.

Viloyatda 2022–2024-yillarda 100 dan ortiq yirik sanoat loyihalari ishga tushirilgan bo'lib, ularning 40 foizi xorijiy investitsiyalar hisobidan moliyalashtirilgan [10].

Masalan, Muborak tumanida tabiiy gazni qayta ishlash majmuasi, Shahrisabz tumanida oziq-ovqat klasteri, Qarshi shahrida esa qurilish materiallari ishlab chiqarish klasteri faoliyat boshlagan.

Ijtimoiy infratuzilma sohasida esa 2018–2024-yillar davomida 300 dan ortiq umumta'lim maktabi, 20 ta kasb-hunar markazi va 15 ta zamonaviy tibbiyot muassasasi qurilgan [11]. Bu investitsiyalar aholi turmush darajasini oshirish bilan birga, hududda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy rivojlanishida **tarmoqlararo integratsiya** muhim rol o'ynamoqda. Viloyatda neft-gaz, kimyo va qishloq xo'jaligi tarmoqlari o'zaro bog'liqligi orqali yangi ishlab chiqarish zanjirlari shakllanmoqda.

Masalan, gazni qayta ishlash korxonalaridan olingan xomashyo kimyo sanoatida ishlatilmoqda, bu esa viloyat ichida **qo'shimcha qiymat zanjirini** yaratmoqda [7]. Qishloq xo'jaligida esa xom paxta va meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalar soni ortib, mahalliy eksport hajmi 2023-yilda 310 million AQSh dollarini tashkil etgan [9].

Hududning iqtisodiy klasterlashuv imkoniyatlari, xususan Shahrisabz–Kitob mintaqasida turizm va oziq-ovqat sanoati, Qarshi–Muborak yo'nalishida esa energetika va kimyo sanoati yo'nalishlarida yuqori baholanmoqda [6], [10].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari uchta asosiy yo'nalishda shakllanmoqda:

- 1□. **Sanoat modernizatsiyasi va ishlab chiqarish diversifikatsiyasi.**
- 2□. **Qishloq xo'jaligini chuqur qayta ishlash asosida eksport hajmini oshirish.**

3□.Transport, energetika va raqamli infratuzilmani kengaytirish orqali hududiy integratsiyani kuchaytirish.

Bu yo'nalishlar amalga oshirilsa, viloyatning 2030-yilgacha yalpi hududiy mahsuloti kamida **2,2 baravarga o'sishi**, bandlik darajasi esa **10-12 foizga ortishi** prognoz qilinmoqda [11].

MUHOKAMA. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotining o'sish sur'atlari mamlakatning o'rtacha ko'rsatkichlaridan yuqori. 2018-2023-yillarda viloyat YaHM o'sishi 11,2% atrofida bo'lgan, bu esa O'zbekiston bo'yicha o'rtacha 8,9% ko'rsatkichdan yuqori [11].

Bu natijalar **Porter (1990)** va **Krugman (1991)** tomonidan ilgari surilgan iqtisodiy klaster nazariyalarini amalda tasdiqlaydi - ya'ni, resurslarning hududiy to'planishi raqobatbardosh tarmoqlarni shakllantirish orqali iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi [3], [4].

Shuningdek, bu holat **Yusupbekov (2015)** tomonidan keltirilgan "hududiy resurslardan oqilona foydalanish orqali barqaror iqtisodiy o'sish" tamoyiliga ham mos keladi [5].

Viloyatda ishlab chiqarish diversifikatsiyasi va klasterlashuv jarayonlari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Qashqadaryo viloyati o'zining iqtisodiy salohiyati bo'yicha respublikadagi yetakchi hududlardan biri sanaladi.

Quyidagi jadvalda Qashqadaryo viloyatining ayrim asosiy ko'rsatkichlari boshqa yirik viloyatlar bilan taqqoslab ko'rsatilgan (2023-yil ma'lumotlari asosida) [11], [12].

O'zbekiston viloyatlari iqtisodiy ko'rsatkichlari taqqoslanmasi (2023-yil holatiga)

2-jadval.

No	Hudud	YaHM, mlrd so'm	Aholi soni, mln	Bandlik darajasi, %	Investitsiyalar, mlrd so'm	Sanoat ulushi, %
1	Qashqadaryo	78 540	3,0	55,2	15870	29,1
2	Samarqand	83 210	4,2	54,7	17430	27,4
3	Buxoro	70 480	2,2	53,5	12360	32,5
4	Surxondaryo	64 900	2,6	52,8	10980	26,3

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (2024-yil) [11].

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, Qashqadaryo viloyatida **sanoat ulushi 29,1%** ni tashkil etadi va bu ko'rsatkich respublika o'rtacha darajasidan yuqori. Bundan tashqari, viloyatning investitsion faollik ko'rsatkichi ham

barqaror o'sib bormoqda - 2018-yilda 7,2 trillion so'mni tashkil etgan investitsiyalar hajmi 2023-yilda **15,8 trillion so'mga** yetgan.

Qashqadaryo viloyati YaHM o'sish sur'atlari (2018–2023-yillar)

2018		45 500
2019		52 300
2020		58 900
2021		65 700
2022		72 100
2023		78 540

1-rasm. Qashqadaryo viloyati YaHM o'sish dinamikasi (mlrd so'mda)

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, viloyat YaHM hajmi 2018-yildan 2023-yilgacha **73% ga oshgan**.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy o'sish modeli quyidagi ustunliklarga ega:

1. Hududiy klasterlashuv ishlab chiqarish zanjirlarini mustahkamlab, eksport imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

2. Sanoat modernizatsiyasi energetika va kimyo tarmoqlarida samaradorlikni oshirgan.

3. Kichik biznesni rivojlantirish orqali bandlik darajasi ko'tarilgan.

4. Ijtimoiy infratuzilma loyihalari aholining turmush sifatini yaxshilagan.

Bu natijalar **Djalilov (2021)** va **Yusupov (2020)** tomonidan keltirilgan hududiy rivojlanish mexanizmlarining samaradorligi haqidagi ilmiy xulosalarni amalda tasdiqlaydi [6], [7].

Olingan natijalar Jahon banki (2023) va UNDP (2024) hisobotlaridagi **Markaziy Osiyo hududlarida barqaror o'sish trendlariga** mos keladi [9], [16]. Shunga qaramay, Qashqadaryo viloyatida **sanoat diversifikatsiyasi yetarli darajada chuqurlashmagan**, xizmatlar sektorining o'sishi esa infratuzilma va kadrlar salohiyatiga bog'liq holda sekin kechmoqda. Shu sababli, viloyatda iqtisodiy o'sishni tezlashtirish uchun **klasterlashuv, raqamli boshqaruv tizimlari va yashil energiya texnologiyalarini** keng joriy etish taklif etiladi.

Shu bilan birga, tahlil jarayonida ayrim tizimli muammolar ham aniqlandi:

- ishlab chiqarish infratuzilmasining ayrim tumanlarda eskirganligi;
- transport-logistika tizimidagi nomutanosibliklar;
- mehnat migratsiyasining yuqori darajada saqlanib qolishi;
- qayta ishlovchi sanoatning ulushi hali past (taxminan 9–11%).

Bu cheklovlar Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotida **moslashuvchan boshqaruv mexanizmlarini** kengaytirish va **hududiy innovatsion klasterlarni** rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi [14].

Tahlillar asosida quyidagi ustuvor yo'nalishlar taklif etiladi:

- 2030-yilgacha **“Qarshi-Muborak-Shahrisabz”** o'qida sanoat klasterlarini shakllantirish;
- **Transport va energetika infratuzilmasini modernizatsiya qilish** orqali logistika tarmoqlarini integratsiyalash;
- **Yashil iqtisodiyot** tamoyillarini joriy etish, xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish;
- **Raqamli iqtisodiyot infratuzilmasini** rivojlantirish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish.

Ushbu yo'nalishlar amalga oshirilsa, Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy o'sish sur'atlari kelgusi besh yilda o'rtacha **8-9% darajada** barqarorlashishi mumkin [15].

XULOSA. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Qashqadaryo viloyati iqtisodiyoti O'zbekistonning mintaqaviy rivojlanish modelida muhim o'rin tutadi. Viloyatning tabiiy resurslari, sanoat infratuzilmasi va mehnat salohiyati mavjud bo'lishiga qaramay, ularning iqtisodiy samaradorlik darajasi hali to'liq ro'yobga chiqmagan. 2018-2023-yillar oralig'ida YaHM hajmining 73 % ga oshgani, investitsiyalar hajmining esa 2,5 baravarga ortgani ijobiy dinamikani ifodalaydi, biroq tarmoqlar o'rtasidagi nomutanosibliklar hamon sezilmoqda [11], [12].

Sanoat ishlab chiqarishining o'sishi, xizmat ko'rsatish tarmoqlarining kengayishi va kichik biznes sub'yektlari sonining ko'payishi viloyat iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish jarayonini tezlashtirmoqda. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi va qayta ishlash sanoati o'rtasida integratsiya yetarli darajada shakllanmagan. Bu esa hududning eksport salohiyatini to'liq namoyon etishga to'sqinlik qilmoqda.

Hududiy klasterlashuv modelining joriy etilishi Qashqadaryo viloyati uchun eng maqbul yo'nalishlardan biri sifatida baholandi. “Qarshi – Muborak – Shahrisabz” sanoat-agro-turizm klasterlari ishlab chiqarish zanjirlarini kuchaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish va eksport hajmini oshirish imkonini beradi [13], [14].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, 2030-yilgacha quyidagi natijalarga erishish real:

- yalpi hududiy mahsulot hajmini kamida **2,2 baravarga** oshirish;
- bandlik darajasini **10-12 %** ga ko'tarish;
- sanoat tarmoqlarida ishlab chiqarish samaradorligini **15-18 %** ga yaxshilash;

- ijtimoiy infratuzilma sifatini oshirish orqali aholi farovonligini mustahkamlash.

Shuningdek, barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun quyidagi yo'nalishlarda chora-tadbirlar zarur:

1. Innovatsion ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish va ilmiy integratsiyasini kuchaytirish.

2. Raqamli boshqaruv tizimlarini kengaytirish orqali tarmoqlararo axborot oqimini yaxshilash.

3. Yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga joriy etish, xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish.

4. Ijtimoiy kapitalni rivojlantirish, ya'ni kadrlar tayyorlash va aholi bandligini oshirishga qaratilgan dasturlarni kengaytirish.

Ushbu tadqiqot natijalari Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini takomillashtirishda, hududiy investitsion siyosatni samarali shakllantirishda va davlat boshqaruvi tizimlarida ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi. [15]

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- [1] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi – 2030. Toshkent.
- [2] Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. (2024). Viloyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish ko'rsatkichlari. Qarshi.
- [3] Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- [4] Krugman, P. (1991). *Geography and Trade*. Cambridge, MA: MIT Press.
- [5] Yusupbekov, N. R. (2015). *Boshqarishning tizimlari va qaror qabul qilish*. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
- [6] Yusupov, M. (2020). *Hududiy rivojlanishning zamonaviy iqtisodiy mexanizmlari*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
- [7] Djalilov, I. (2021). *Mintaqaviy iqtisodiyotda klasterlashuv omillari*. Qarshi: QDU nashriyoti.
- [8] O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2024). Hududlar kesimidagi makroiqtisodiy ko'rsatkichlar bazasi. Toshkent.
- [9] Jahon banki. (2023). *Uzbekistan Country Economic Memorandum: Regional Development*. Washington DC: World Bank.
- [10] Qashqadaryo viloyati hokimligi. (2023). Viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dasturi – 2030. Qarshi.
- [11] O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2023). Hududlar iqtisodiy ko'rsatkichlari bo'yicha hisobotlar to'plami. Toshkent.
- [12] O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. (2023). Hududiy iqtisodiyot va investitsion muhit tahlili. Toshkent.
- [13] UNDP Uzbekistan. (2023). *Regional Development and Sustainable Growth Framework*. New York: United Nations Development Programme.
- [14] O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy tadqiqotlar markazi. (2023). Mintaqaviy iqtisodiy siyosat tahlili. Toshkent.
- [15] O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). Hududiy investitsion dasturlar tahlili. Toshkent.